

Školní program proti šikanování

Legislativní opora

Metodický pokyn Ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních č.j. MSMT-21149/2016

Charakteristika šikany

Šikana je agresivní chování se strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné, a obvyklé skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoučelností agrese.

Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

1. Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

2. Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet; např. z důvodu etnicity, sexuální orientace, náboženského vyznání apod.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávistným nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

- Žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, omlouvání učitelům apod.
- 3. Zákonní zástupci žáků by si měli všimnout především těchto možných příznaků šikanování:**

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach.
- Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. „Nechte mě!“
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad.
- Zmínky o možné sebevraždě.
- Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Svě zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.).
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Jak předcházet šikaně

Šikanování se ve své zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech školách. Pocit bezpečí každého jedince a jeho začlenění do třídního kolektivu je základní podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu třídy a školy. Každý z pedagogických pracovníků svým chováním, uplatňováním třídních pravidel a školního řádu se snaží šikanování předcházet. Žáci mohou v pravidelných třídnických hodinách mluvit o své spokojenosti ve škole a vztazích ve třídě. V hodinách Osobnostně sociální výchovy a v třídnických hodinách se žáci učí rozpoznat znaky šikany, učí se řešit konfliktní situace.

Všichni pedagogové školy prošli školením Dynamika a vyšetřování šikany, proto situaci po odhalení počátečního stadia může vyřešit třídní učitel sám. Bude-li jeho zjištění závažnější tj. v případě, že se manipulace s obětí se účastní skupina žáků, bude učitel informovat školního metodika prevence, který navrhne další postup.

Pro řešení šikany zaměřené na učitele platí stejné postupy vyšetřování jako u šikany mezi žáky, ale pedagog vystavený traumatickému zážitku nemůže řešit situaci sám, proto je nutné, aby informoval vedení školy a požádal o spolupráci jiného kolegu.

Postup pro vyšetřování a řešení počáteční šikany

1. Odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy šikany
2. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s oběťmi.
3. Nalezení vhodných svědků (sepíše důvěrné písemné výpovědi, se jmény s datem a podpisem svědků).
4. Individuální rozhovory se svědky, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
5. Zajištění ochrany obětem.
6. Předběžné vyhodnocení a volba typu rozhovoru:
 - a) rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory směřovaný k usmíření
 - b) rozhovor s agresory metodou vnějšího nátlaku, výchovná komise s agresorem a jeho rodiči, opatřením k posílení kázně, hlášení na Policii, OSPOD
7. Třídnická hodina:
 - a) efekt metody usmíření
 - b) oznámení potrestání agresorů
8. Rozhovor s rodiči obětí.
9. Třídní schůzka, kde se rodiče celé třídy seznámí s řešením šikany.
10. Intervenční program proti šikaně, práce s celým kolektivem v třídnických hodinách.

Intervenční program proti šikanování

Po vyřešení šikany 1-2. stadia je možné pracovat s třídním kolektivem v třídnických hodinách, nejlépe 5 sezení, vždy jednou za 14 dní.

Aktivity – použité techniky – jsou jen prostředkem k otevření komunikace, uvolnění atmosféry, odreagování.

Pravidla: (určit na začátku a dodržovat je musí učitel i žáci)

- Mluví vždy jen jeden (použít balónek)
- Informace nevynášet ze třídy
- Pokud se nechci vyjadřovat nemusím, „řeknu: zdržuji se“
- Dodržuji čas (vyučovací hodinu)

1.sezení - jednoduchá aktivita, nic komplikovaného např. VORY

2.sezení – kreslení ERBU ze čtyř částí: jejich koníčky, co chtějí v životě dosáhnout, nakreslí pocit z třídního kolektivu, jak si myslíš, že tě vnímají spolužáci. Pak 4 větami ve dvojicích jeden druhého představí. Na závěr, co by ve svém chování mohli zlepšit.

3.sezení – CIZINEC, dobrovolník = agresor, jde za dveře a s ostatními dohodnu situaci, že až se vrátí budou ve třídě povídající skupiny, které si příchozího ani nevšimnou. Následuje diskuse o pocitech

4.sezení – NORMY CHOVÁNÍ– co může každý z vás udělat, aby se začaly plnit.

5.sezení – arteterapie – společná kresba celé třídy barvami na jeden veliký papír, společná práce, vyvěsit ve třídě, každý popíše, kterou část maloval a proč, jak je spokojen se svým dílem.

Závěr: pokud se nepohádají a dovolí, aby každý něco namaloval, program byl úspěšný.

Základní krizový scénář pro výbuch pokročilé šikany

Pokročilá šikana s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a odhad závažnosti šikany.
2. Bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí.
3. Učitel pošle oběti do sborovny a se třídou ihned napíše konkrétně, co kdo dělal, s datem a podpisem. Učitel nedovolí vzájemnou domluvu svědků ani agresorů. Výpovědi svědků jsou důvěrné a slouží pouze pro potřeby vyšetřování.
4. Přivolání lékaře k oběti.
5. Domluva pedagogických pracovníků a ŠMP na spolupráci a postupu vyšetřování, oznámení vedení školy.
6. Zabránění domluvě agresorů na křivé skupinové výpovědi.
7. Pokračující pomoc a podpora oběti (přivolání lékaře), informace rodičům oběti.
8. Kontaktování specialisty na šikanování, nahlášení policii.
9. Vlastní vyšetřování, rozhovor s obětí a informátory.
10. Nalezení nejslabších článků nespolupracujících svědků.
11. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky.
12. Rozhovor s agresory, jejich rodiči, sepsání Individuálního výchovného plánu, není vhodné konfrontovat agresora s obětí. Metodou vnějšího nátlaku.
13. Léčení celé skupiny odborníkem, vypořádání se s traumaty těch, kteří přihlíželi.

Nápravná opatření

- Výchovná opatření: důtky, snížený stupeň z chování.
- Svolání výchovné komise, s rodiči, žákem a učiteli sepsat Individuální výchovný plán.
- Převedení do jiné třídy.
- Doporučit rodičům dobrovolné umístění dítěte v středisku výchovné péče.
- Podání návrhu orgánu sociálně-právní ochrany dětí k zahájení práce s rodinou.
- Doporučit péči klinického psychologa, psychoterapeuta nebo psychiatra agresorovi i oběti.

Školní poradenské pracoviště:

výchovný poradce – Mgr. Eva Rečková

školní metodik prevence – Mgr. Marcela Šumberová

Sociální pedagog – Mgr. J. Navrátil

Spolupracující odborníci

Školní externí psychoterapeut – Bc. Alexandr Dresler - alexandr.dresler@seznam.cz

PPP Nový Jičín – PhDr. Pavel Letý - okresní metodik prevence ompa@pppnj.cz

Obvodní oddělení Policie ČR – tel:556 722 224

Orgánu sociálně právní ochrany dětí v Kopřivnici - p. Dana Oprštěná tel:556 879 471

Preventivní aktivity zaměřené specificky proti vzniku šikanování, jsou součástí MPP a probíhají na 1.stupni v předmětu OSV, na 2. stupni během třídnických hodin. Aktivity mají vést k vytváření bezpečného prostředí - podporovat solidaritu a toleranci, vědomí sounáležitosti, vytvářet podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy, rozvíjet spolupráci mezi dětmi a jejich vzájemný respekt, rozvíjet jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince. Všichni pedagogové dbají plnění školního řádu, poctivě plní dohledy nad žáky o přestávkách a polední přestávce.

Komunikace s rodiči

S varovnými znaky možných případů šikanování se mohou rodiče seznámit na webových stránkách školy nebo na prvních třídních schůzkách na začátku školního roku. Rodiče jsou ujištěni, že škola problém šikany nebere na lehkou váhu, vyšetřuje všechna stádia šikany. Pokud se jejich dítě ve třídě necítí dobře, bojí se chodit do školy, stěžuje si na atmosféru a myslí si, že vztahy ve třídě jsou problematické – to znamená, že někdo někomu jinému nebo přímo jemu ubližuje (opakovaně, často, různými způsoby), mluvte s ním o tom, projeďte mu důvěru a podporu. Společně s třídním učitelem, členem školního poradenského pracoviště, ředitelem školy nebo jiným učitelem, ke kterému má dítě důvěru hledejte řešení situace. Rodiče se mohou také obrátit na bezplatnou linku bezpečí.

Webové stránky s tematikou školní šikany a kyberšikany

web Minimalizace šikany, www.minimalizacesikany.cz

Společenství proti šikaně, www.sikana.org

E-Nebezpečí pro učitele, www.e-nebezpeci.cz

Národní centrum bezpečnějšího internetu, www.ncbi.cz

Kontakty

Sdružení Linka bezpečí (116 111), www.linkabezpeci.cz

Poradna webu Minimalizace šikany, www.minimalizacesikany.cz

Internet poradna, www.internetporadna.cz

Kontaktní centrum, které přijímá hlášení, týkající se nezákonného a nevhodného obsahu internetu, www.Horka-linka.cz

Poradna E-Bezpečí - poradenská linka zaměřená na prevenci rizikového chování na Internetu, www.napisnam.cz

Zpracovala: Mgr. Marcela Šumberová